

ГОСПОДИН СОВУЉАГА

Возили смо се, у време после поноћи а пре свитања, преко Телечке висоравни, која је, упркос имену које је обећавало динамичан рељеф, била тек нешто виша од једне велике плоче постављене преко бачке равнице, надвисујући је можда двадесетак метара. Ту је тло песковито, подесно за винограде, али из неког разлога покривено је углавном пшеницом и кукурузом, који успевају слабије него на плодној црници. Много је неискоришћених парцела, зараслих у коров и шипражје, идеалних станишта за ситне глодаре. А где има њих, има и оних који их ловe. Највише сова, уверили смо се.

На прву смо наишли док је на средини пута черечила свој улов. Приметивши нас, полетела је да се склони, али су је фарови заслепили, тако да је подлетела под аутомобил који је ишао брже од сто километара на сат. Туп звук удара у браник био је јасан. Птица то није могла да преживи.

Узбуђени од тог догађаја, нисмо одмах приметили да се са десне стране путу приближавају још две птице. Обе смо покосили. Сада је то већ било веома необично, и постајало је све необичније. На сваких двестотинак метара налетали смо на по једну, каткад и две птице, по истом сценарију: заслепљене светлошћу фарова, оне би се помеле, и уместо да се склоне лево или десно од пута, залетале су се према извору светла и гинуле. Личило је то на неки обред масовног самоубиства међу совама. Возећи, замишљао сам како изгледа предњи део аутомобила, вероватно замазан крвљу и улепљеним перјем и деловима ткива. Само би требало да нека од ових лудих птица оштети фарове!

После неколико минута, птице су престале да се појављују и зато сам, одахнувши, убрзао. Наједном, на путу опазих човека који се љуљао ходајући по линијама које су раздвајале две траке пута. Оштро сам скренуо да га избегнем и опсовао. Обилазећи га са леве стране, у магновењу, јер је брзина била велика, бацио сам поглед на, како сам помислио, глупу пијаницу који се враћа кући из суседног у своје село. Али оно што сам видео, или ми се учинило да сам видео, било је нешто од чега су ми трнци прошли читавим телом. Јеси ли га осмотрила, упитао сам своју сапутницу, и из њеног гласа одмах схватио да јесте. Замуцкујући, рекла је, он, као да је имао... кљун. Мора да ми се причинило, додала је, све је то због силних птица које смо згазили. Али и ја сам приметио кљун, рекао сам, и крупне, округле, црне очи грабљивице. Како је могуће да нам се обама причинило исто? А опет, како је могуће да је то што смо видели – стварно? Пожелео сам да се што брже удаљимо од тог места, и још јаче притиснуо папучицу гаса. До следећег села не би требало да је више од седам-осам километара. И тада се аутомобил затресао и занео од неког ударца са задње стране.

Успео сам да исправим путању, псујући те сове које се залећу – и претрнуо. Јер овај ударац је долазио отпозади. И био је прилично јак. Нема те птице која би могла да

лети тако брзо и да таквом силином удари возило у кретању. Нисам стигао да гласно то изговорим, јер сам га угледао у десном ретровизору. Онај човек којег смо замало покосили, оно створење, боље рећи, летело је пола метра над тлом, упоредо с аутомобилом, и ударало га неком палицом. Моја сапутница је врискала у страху.

Није било времена да дискутујемо о томе ко је или шта је то што нас напада; требало је побећи. Покушао сам да убрзам, иако смо се већ кретали знатно брже него што је то било безбедно. Узалуд. Господин Совуљага је очевидно био у стању да нас прати. Господин Совуљага! То име ми је дошло некако само од себе, као да ми је неко дошапнуо, и потпуно је одговарало ономе коме је било намењено.

Овај је сада летео над аутомобилом и лупао у танки лим крова. Шта је ово, шта је ово? – викала је моја сапутница, а мислим да сам и ја викао, помишљајући да ће кров попустити и да ће то биће упасти међу нас. Али оно се тада пребацило напред, тако да смо јасно могли да га видимо. Заиста, на људско тело била је натакнута глава неке ноћне птице. Жестоко је лупало кљуном по стаклу шофершајбне, и приметили смо да су му црне очи уоквирене златножутим бојом, што их је чинило још опаснијим. Покушавао сам да га збацим са аутомобила, нагло кочио, убрзавао, цимао волан лево-десно, но ништа није помагало. Господин Совуљага није одступао.

На срећу, убрзо смо стигли до села. На улицама није било никога, али већ са првим кућама, биће које нас је нападо, негде се склонило, прикрило, тако да сам, још увек веома узбуђен, зауставио аутомобил мало иза главног раскршћа у селу и рекао сапутници да ћемо овде остати до јутра, и да до тада не излазимо напоље. Она се сагласила и тако смо заспали, седећи на својим седиштима.

Тог јутра, ранораниоци су у средишту села затекли преврнут аутомобил, сав прекривен птичјим изметом. Чинило се да у возилу није било никога, али, када је један од мештана отворио врата, кроз њих су излетеле две мале сиве сове и, узбуђено цицећи, одлетеле негде према сунцу које је полако излазило и бојило небо у румено.

БАБА, ПАТУЉАК И ВЕПАР

Путовање о којем ћу вам причати десило се пре него што су уређаји за навигацију постали уобичајени део опреме аутомобила. Јер, да смо имали такву справу, не бисмо с ауто-пута изашли на погрешној петљи, и не бисмо се изгубили у лавиринту завијених и уских путева на обронцима Мечека у Мађарској. Била је дубока ноћ, никога већ дуго нисмо срели на друму који је кривудао и сваки час нас доводио до неозначених раскршћа, пред којима бисмо застајали у све већој неприлици, осећајући да се све дубље заглавимо у простор који као да није од овога света и који нам неће лако допустити да из њега изађемо. Не једном, путељак који бисмо одабрали показао би се као слепа стаза, једноставно би се завршавао усред ничега, и приморавао нас да се пажљиво окренемо и вратимо. Није било ни звезда ни месеца помоћу којих бисмо, као поморци, могли да бар приближно одредимо своје место и правац кретања. Свуда око нас била је шума, густо дрвеће, чије су крошње каткад потпуно надвисивале уске и оронеле

асфалтне траке. Откуд толико шуме на Мечеку, помислио сам, присећајући се својих ранијих пролазака тим пределом, ту где би требало да су расута питома села, окружена виноградилима и воћњацима.

Расположење у возилу се мењало, од љутње због погрешног скретања, преко збуњености пред раскршћима на којима је требало донети одлуку о даљем смеру, а нисмо имали на основу чега да је донесемо, до већ велике забринутости, када смо схватили да се добрих пола сата вртимо укруг по непознатом пределу. Пао је и предлог да се зауставимо и чекамо јутро, али је одмах био одбачен. Поглед на тамне, готово црне дубине шуме која нас је окруживала, довољно је говорио против. Наставићемо, негде морамо изаћи. Није Мађарска толико велика. На ту досетку, која није била неки бисер духовитости, сви смо се насмејали, гласније него што бисмо то учинили иначе. Смех нас је растерећивао, па смо наставили да нижемо шале на рачун своје ситуације. Смејали смо се толико гласно да је, верујем, тај смех надјачавао звук мотора нашег возила. У тренутку ми је кроз главу прошла мисао да нас тај смех уједно и одаје, и да може да привуче оно чега смо се малочас уплашили, одбацујући предлог да се зауставимо. Шта, то нисам могао да замислим, али сам све више бивао сигуран да тамо на пољу нечега има, и да неће пријатељски дочекати нас, уљезе.

Зато сам ућутао, а врло брзо су и остали потонули у своје мисли, можда сличне мојима. Уто, иза једне оштре кривине, возач је нагло закичио. Пред нама је, на сред пута, стајала необична група. Најближа је била једна стара жена, погнута скоро под правим углом, али без штапа на који би се ослањала, а иза ње, човек нискога, готово патуљастог раста, и један велики вепар. Животиња је била необично мирна, можда нека врста кућног љубимца, помислио сам. Наш возач, који је говорио мађарски, отворио је прозор и опрезно провирио. Није му падало на памет да изађе. Упитао је старицу нешто што нисам разумео, вероватно о томе где се налазимо, а она му је одговорила, и потом се насмејала, неугодним, крештавим гласом. На то је возач још нешто упитао, а старица је, показујући руком негде иза нас, нешто дуже одговарала, и потом поново почела да се смеје. На њено крештање огласили су се и пратиоци. Патуљак ситним, високим кикотом, а вепар гроктањем у коме сам такође препознао неку врсту смеха. Сви у колима смо били ужаснути тим звуковима.

Возач се окренуо брже него што је изгледало могуће на том уском путу, притиснуо гас и, хитајући тако брзо да у неколико наврата умало нисмо излетели са пута, на раскршћима се готово тренутно, без размишљања, одлучујући за правац, после неких десетак минута извео нас из зачаране шуме. После још мало, сада знатно мирније, вожње, обрели смо се у предграђу Печуја, међу људима. Могло се јасно осетити олакшање у колима, иако нико од нас није пуштао од себе ни реч. Ћутке смо се возили све до границе, и када нас је тамо полицајац поздравио и упитао куда идемо, то је била потврда да смо се вратили у свој свет. Проговарајући, учинило ми се као да први пут после много времена изговарам речи, као да их изговарам на језику који сам некада добро знао, али годинама нисам био у прилици да га користим. Кући, рекао сам. Идемо кући. Враћамо се са пута.

Сећање на лутање по шумском лавиринту, и на сусрет са бабом, патуљком и њиховим вепром, полако је бледело. Све до данас.

Био сам овог преподнева у пошти, чекао у реду да предам неколико препоручених писама. Ред се померао споро. Да прекратим време, зверео сам око себе, и – ! У другом реду, тамо где се подиже новац и плаћају рачуни, приметио сам веома стару, смежурану жену, а иза ње веома ниског човека са крупним, гојазним младићем. Погледавши у мом правцу, старица ми је довикнула, добар дан, комшија, и почела да се смеје, да крешти, све гласније, све страшније. На то је патуљак одговорио врискањем, а горостас дубоким смехом који је повремено личио на гроктање. Пратећи их, као неки ђавољи хор, читава сала у пошти праснула је у смех, сви, осим мене, кикотали су се или грохотом смејали, кревељећи лица у гротескне маске, зацењивали се од смеха, фрктали и тресли главама, и док сам брзо излазио, бежао из тог зверињака, све ми је постало јасно.

Стигли смо кући и довели са собом оно што нисмо смели. Демонски смех се ширио градом, увлачио се у зграде, пролазио кроз зидове, захватао људе у њиховим собама, усред каквог посла, или напољу, у шетњи, и они би му се такође придружили, церајући се или кикоћући, у неверици, у ужасу, неспособни да се зауставе. Само су њихове широм отворене, ујагрене очи откривале са каквим напором се одупиру, узалуд.

Дојурио сам до свога стана, сео да запишем ово, ову причу коју ће можда једном неко наћи и прочитати, и сада чекам да дођу, да чујем њихов глас, њихов смех, пред којим ћу или посустати и пропасти, или ћу постати његов део.

ДУША ПРОФЕСОРА НИКОЛИЋА

Професор Николић је већ био у пензији, али је и даље редовно, свакога дана изузев недеље, одлазио на факултет и радио у свом некадашњем кабинету, који су сада користила два његова бивша асистента, у међувремену унапређена у ванредне професоре. Ни они, ни управа факултета, нису хтели да ускрате то професору Николићу. Уосталом, он је долазио око девет ујутро, радио до поднева, и онда би, пошто би поразговарао и попио кафу са професорима Васићем и Павловићем, који су држали часове после подне, одлазио пешице кући. Становао је у Светогорској улици, а то је од зграде факултета, чак и његовим старачким кораком, удаљено једва петнаестак минута. Добра шетња после преданог рада.

Управо се припремао за писање студије о симболици душе, ишчитавао је обимну литературу, вадио изводе, исписивао белешке. Запазио је веровање неких старих народа да се душа може ослободити тела у облику лептира. То се по правилу дешава после телесне смрти, али највећи мудраци, који се за то дуго и напорно спремају, могу да постигну ослобађање душе и по сопственој вољи. Аскеза води екстази, записао је у бележницу.

Живот професора Николића ослањао се на дуготрајне навике. Облачио се одређеним редоследом, који се у летњим месецима окончавао чарапама и ципелама, спремао себи увек исти доручак, истим наливпером бележио план рада за започети дан, толико и толико сати за тај и тај задатак. Није било другачије ни тог јутра.

Пошто је окончао оброк и записао шта намерава да учини до краја дана, професор је крајичком ока приметио неки покрет. Окренуо се и видео – крупног лептира! Крила

обојених у загаситоплаво и црвено, летео је по соби и спустио се на ципеле које су чекале професора Николића да их обује. Баш необично, помисли, ево *in vivo* предмета моје студије. Значи ли то да сам мудрац? Насмејао се на своју досетку. Али одакле овде, пријане? Сигурно је ушао, закључи професор, кроз прозор који је целе ноћи стајао отворен, и сада тражи излаз. Пажљиво, да не узнемири лептира, отворио је поново прозор. Лептир се померио на завесу. Два-три лепета крилом до слободе.

Професор Николић одједном осети необјашњиву промену расположења. Нешто у њему хтело је да спречи лептира да изађе. Није требало да отвара прозор. И тек што је то помислио, лептир излете напоље. Лелујаво је лебдео неколико секунди пред прозором, а онда крену надолу.

Професор је на брзину назвао ципеле и истрчао из стана, колико год је брзо могао, и сишао на улицу. Освртао се око себе и напослетку – угледао лептира, ни десетак метара удаљеног од њега, како, љуљајући се у ваздуху отприлике метар изнад тла, напредује Светогорском улицом. Професор пожуре ка њему, али ни лептир се није предавао. Упорно, одржавајући висину, прилично брзо, летео је низ улицу.

Марија Радовановић, студенткиња Филолошког факултета, јутрос је журила на часове. Кренула је пешице, леп је дан, зашто да се гура по тролејбусима, и сада је газила сигурним кораком. Разлог више да крене пешице била је жеља да прошета своју тетоважу. Био је то њен нови корак на путу личне еманципације. Прву годину студија је мање-више утрошила на то да се што је могуће потпуније ослободи свог јужњачког акцента, као и да коначно савлада свих седам српских падежа. Ко није рођен на југу, нема појма колико је то тешко. Њој се и сада, ту и тамо, ако се опусти и ослаби јој пажња, провуче неки акценат на претпоследњем слогу.

Тетоважа коју је урадила била је део њеног програма еманципације. Дала је да јој исцртају лик лептира у плавој и црвеној боји. Смештена на самом дну леђа, тамо где она престају да се тако називају, тетоважа је добијала на живости, покретљивости и, веровала је Марија, на привлачности. Зато је носила кратку мајицу, која се завршавала тик изнад лептира. И како је она брзим ходом ишла кроз град, како се мајица подизала и спуштала, а Маријини бокови се померали лево-десно у ритму корака, тако се цртеж на њеним леђима покретао и љуљао, и из даљине је заиста неко могао да помисли како то неки егзотични лептир упознаје Београд.

Да је тај неко призор гледао са стране, видео би Марију како брзо хода према углу Светогорске и Цетињске, и професора Николића како трчка у истом правцу, десетак метара удаљен од девојке. Престизали су их аутомобили и тролејбуси. Тог јутра је била, како се често дешава последњих година, прилична саобраћајна гужва у центру града.

Приближивши се углу, Марија примети да зелено светло на пешачком семафору почиње да трепће. Потрча како би стигла да пређе улицу пре него што крене река возила.

Лептир испред професора Николића, који је до тада летео брзо, али ипак у оквиру професорових могућности да га следи, нагло убрза. Е, па, нећеш, помисли професор, и скочи за њим.

Следеће што се чуло била је шкрипа кочница и један туп удар, па још један. Професор Николић је лежао наред раскрснице, а из разбијене главе клокотала је крв и

ширила се по асфалу. Усплахирени возач је говорио окупљеним људима да је старац буквално скочио пред њега, да је заочио, али... Можда је самоубиство, промрмља неко. Ма не, сироти деда је вероватно био расејан, одврати други глас. Да ли је неко звао хитну помоћ?, упита трећи.

Професор Николић је све то видео и чуо као кроз маглу, и све слабије. Јак је био само топао и прљави мирис асфалта, бензина и крви. Осетивши да умире, помисли да ће изнад свог сломљеног тела угледати лептира како лагано узлеће и одлази, преко улице, града, света. Лептир плавих и црвених боја, као онај којег је пратио.

Али није приметио ништа, чак ни док је последњи дах излазио из њега.